

ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่าน กลวิธีทางภาษาในหนังสือพิมพ์รายวันไทย¹

ธีระ บุชชกแก้ว²

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง³

บทคัดย่อ

ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุได้รับความสนใจจากนักวิชาการหลายสาขาเนื่องจากสังคมไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ข้อมูลที่ใช้ศึกษาคือพาดหัวข่าว ข่าว บทความ คอลัมน์ และข้อเขียนอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ ปี พ.ศ. 2559 โดยใช้แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actors) และชนิดกระบวนการ (transitivity) เป็นกรอบการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ปรากฏผ่านหนังสือพิมพ์มีทั้งสองแง่มุม กล่าวคือ ในด้านหนึ่งภาพตัวแทนผู้สูงอายุถูกนำเสนอในฐานะผู้ที่ไร้ความสามารถต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา ผู้มีร่างกายทรุดโทรม และเป็นปัญหาและภาระของประเทศ ในอีกด้านหนึ่งเป็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุในฐานะผู้มีศักยภาพ และเป็นผู้ที่ควรเคารพ ทั้งนี้ภาพตัวแทนผู้สูงอายุมักถูกนำเสนอด้านที่เป็นด้านลบมากกว่า การเน้นนำเสนอภาพดังกล่าวมากเป็นพิเศษเป็นการมองภาพแบบเหมารวม ภาพดังกล่าวอาจทำให้เกิดเป็น “วาทกรรมแห่งความกลัว” หรือปฏิเสธความแก่ความชรา ส่งผลต่อมุมมองของผู้สูงอายุที่มีต่อตนเอง อีกทั้งส่งผลต่อความคิดและมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุและปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: ภาพตัวแทน ผู้สูงอายุ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ วาทกรรมสื่อ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรีบัณฑิตศึกษา เรื่อง “ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสื่อสาธารณะ”

² นิสิตหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตศึกษา ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ช่วยวิจัยหน่วยปฏิบัติการวิจัย “ไทยวิทรรศน์” เพื่อการศึกษาภาษา วรรณคดี และคติชนไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: tb.theera@gmail.com

³ รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน่วยปฏิบัติการวิจัย “ไทยวิทรรศน์” เพื่อการศึกษาภาษา วรรณคดี และคติชนไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: ntp1142@hotmail.com

Representation of Elderly Thai People Through Linguistic Devices in Thai Newspapers⁴

Theera Butsabokkaew⁵ Natthaporn Panpothong⁶

Abstract

The elderly have been the subject of academic studies in many fields since Thailand became an aging society. This study aims to examine the representation of elderly Thai people through linguistic devices using critical discourse analysis. The data were collected from news headlines, articles, columns, and other writings in the Thairath and Daily News newspapers in 2013. The notions of social actor and transitivity were adopted to analyze the texts. The findings show two different aspects of elderly representation in Thai newspapers. On the one hand, elderly Thai people are represented as dependent and needing care, having deteriorating health, and becoming the country's problem or burden. On the other hand, Thai elderly people are also represented as competent and respectable. Yet, the elderly are mostly represented negatively as society's burden. Such stereotypical emphasis could lead to a discourse of fear or denial against aging in Thai society and might distort the elderly's perception of themselves and the society's thoughts and perceptions toward the elderly and how to treat them.

Keywords: representation, elderly, critical discourse analysis, media discourse

⁴ This paper is a part of the Ph.D. dissertation entitled "Representation of Thai Elderly People through Linguistic Devices in Mass Media Discourses"

⁵ Ph.D. Candidate, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. RA, Thaivithat Research Unit for Thai Language, Literature and Folklore. e-mail: tb.theera@gmail.com

⁶ Assoc. Prof., Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. Thaivithat Research Unit for Thai Language, Literature and Folklore. e-mail: ntp1142@hotmail.com

บทนำ

ประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็น “สังคมสูงอายุ” (ageing society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรสูงอายุประมาณ 12 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18 ของจำนวนประชากรทั้งหมด อีกทั้งจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2581 ประเทศไทยจะมีประชากรสูงอายุประมาณร้อยละ 30 ของประชากร (Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute, 2019) อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างรวดเร็ว จากสถานการณ์ที่ผู้สูงอายุกลายเป็นสมาชิกกลุ่มใหญ่ของสังคมเช่นนี้ ความรู้ความเข้าใจอย่างรอบด้านเกี่ยวกับผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มที่จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในสังคมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

หากพิจารณาความคิดความเชื่อหรือมุมมองของสังคมที่มีต่อสถานการณ์ “สังคมสูงอายุ” นี้ จะเห็นว่าความคิดหรือมุมมองส่วนหนึ่งเป็นไปในด้านลบ หรืออาจกล่าวได้ว่าวาทกรรมส่วนหนึ่งได้สร้าง “ความกลัว” ให้สังคม ดังจะเห็นได้จากวาทกรรมต่าง ๆ รอบตัวเรา ตัวอย่างเช่น รัฐบาลได้ตระหนักถึงสถานการณ์ที่มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และกำลังเตรียมพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุในการวางแผนนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

- (1) ประเด็น “สังคมสูงวัย” ที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ภาวะ “เต็มรูปแบบ” ภายในไม่นานนับจากนี้เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายต้องสนใจ เพราะถ้าหากไม่มีการเตรียมพร้อม-ไม่มีนโยบายรับมือในอนาคตจะส่งผลทำให้เกิด “ปัญหาสังคม” ได้มากมาย รวมถึงจะ “กระทบกับเศรษฐกิจประเทศ” จากปัจจัย “จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น” ในขณะที่ “จำนวนแรงงานวัยทำงานลดลง”...เป็นคำกล่าวของพล.อ.อ.ประจิน จั่นตอง รองนายกรัฐมนตรี (Dailynews, 18 Jun 2016)

จากตัวอย่างข้างต้น สื่อให้เห็นมุมมองของรัฐว่า สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนี้อาจเป็น “ปัญหาสังคม” ซึ่งส่งผลกระทบต่อหลายด้าน เช่น ด้านสังคม ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ทุกฝ่ายจึงต้องสนใจและเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหานี้ นอกจากนี้ยังมองว่าสถานการณ์นี้ส่งผลให้จำนวนวัยแรงงานลดลง เนื่องจากผู้สูงอายุมีข้อจำกัดทางสุขภาพร่างกายที่เพิ่มขึ้นและประสิทธิภาพในการทำงานลดลง อีกทั้งการลดลงของกำลังแรงงานซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญนี้ อาจมีผลในทางลบต่อแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ พบการใช้ความเปรียบว่า “สึนามิผู้สูงอายุ” การใช้อุปมาอุปไมยนี้สื่อความคิดว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรสูงอายุเปรียบเหมือนเป็นภัยพิบัติที่ถาโถมเข้ามา คือเป็น “ภัย” “อันตราย” และสร้างความเสียหายให้แก่ประเทศ ทำให้เกิดภาพน่ากลัวเกินจริง นอกจากนี้มีการใช้คำว่า “ผวา” “หวั่น” สื่อความคิดว่าวิตกกังวลดังตัวอย่าง

- (2) ผวาสึนามิผู้สูงอายุ' 5-10ปี คนแก่ล้นเมือง สปส.หวั่นกองทุนล่ม (Naewna, 6 Sep 2016)

จากตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นคงพอทำให้เห็นว่า สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพด้านที่ไม่ดีของปรากฏการณ์นี้คือมีน้ำเสียงของ “ความกังวล” “ความกลัว” เพราะมองว่าสถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงอายุเป็น “ปัญหา” และ “ภาระ” ที่คนคิดในด้านลบที่ถูกเสนอผ่านวาทกรรมสาธารณะเหล่านี้ อาจทำให้เกิดการมองผู้สูงอายุแบบภาพเหมารวม (stereotype) และทำให้เรานึกถึงแต่ภาพด้านที่ไม่ดี จนละเลยความสำคัญหรือภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ เช่น เป็นที่พึ่งทางใจของลูกหลาน เป็นผู้ยังมีความสามารถ มีทักษะความชำนาญ เป็นผู้สั่งสมภูมิปัญญา และมีประสบการณ์ที่ดีมีคุณค่า (Prasartkul et al., 2012)

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่า วาทกรรมผู้สูงอายุในสังคมไทยที่ผลิตและเผยแพร่ผ่าน “สื่อมวลชน” เป็นกลุ่มข้อมูลที่น่าสนใจเพราะสื่อความคิดความเชื่อไปสู่สังคมในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์นับว่าเป็นสื่อหนึ่งที่ได้เข้าถึงผู้คนได้จำนวนมาก ดังนั้นภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์อาจส่งผลกระทบต่อความคิดและการกระทำของคนในสังคมไทย ตัวอย่างข้างต้นแสดงการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์บางส่วนซึ่งเป็นภาพผู้พึ่งพาสังคม ดังนั้นจึงน่าสนใจว่าภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่นำเสนอผ่านวาทกรรมดังกล่าวมีภาพใดอีกบ้าง และถูกนำเสนออย่างรอบด้านหรือถูกเลือกสรรบางแง่มุมมานำเสนอ

จากการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทยพบว่า งานวิจัยด้านนี้ส่วนใหญ่เป็นงานด้านพยาบาล จิตวิทยา ประชากรและสังคมสงเคราะห์ งานที่ศึกษาภาพของผู้สูงอายุหรือความเป็นผู้สูงอายุในสื่อมวลชนยังมีจำนวนไม่มากนัก (Thongpan, 1997; Sritanyaratana & Aroonsang, 2003; Somboonbut, 2006; Sumlee, 2007; Louiyapong, 2010; Chutavichit et al., 2014) ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ายังไม่มีงานวิจัยแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แบบภาษาศาสตร์ที่ศึกษาวาทกรรมผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันไทย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์

1.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แนวคิดที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษามีดังนี้

1) วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis)

แฟร์คลัฟและโวดัค (Fairclough & Wodak, 1997 : 258) กล่าวถึงวาทกรรมว่า คือการใช้ภาษาทั้งการพูดและการเขียน เป็นรูปแบบหนึ่งของวิถีปฏิบัติทางสังคม (social practice) การนิยามดังกล่าวสื่อ

เป็นนัยว่ามีความสัมพันธ์แบบวิภาษระหว่างวาทกรรม และสถานการณ์ สถาบัน และโครงสร้างทางสังคม วาทกรรม จะถูกกำหนดโดยสิ่งเหล่านี้ ขณะเดียวกันวาทกรรมก็กำหนดสิ่งเหล่านี้ด้วย นั่นคือ วาทกรรมได้ประกอบสร้างสังคม ในขณะที่เดียวกันก็ถูกสังคมกำหนด วาทกรรมสร้างสถานการณ์ ความรู้ อัตลักษณ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ ระหว่างคนและกลุ่มคน ด้านแนวทางการศึกษา แฟร์คลัฟมองวาทกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของวิถีปฏิบัติทางสังคม และเน้นว่าการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคม Fairclough (1995b : 56) จึงได้เสนอ “กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม” เพื่อศึกษาปริบททางสังคมควบคู่ไปกับการวิเคราะห์วาทกรรม มิติที่ 1 ตัวบท (text) งานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟมุ่งเน้นการวิเคราะห์ ตัวบท โดยใช้แนวคิดภาษาศาสตร์ศึกษารูปภาษาในระดับต่าง ๆ มิติที่ 2 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) คือการศึกษาตัวบทในฐานะที่เป็นผลผลิตของกระบวนการผลิตและกระจายตัวบท การบริโภคนและตีความ ตัวบท มิติที่ 3 วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัว บทกับบริบทสังคมวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้นำกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ประเด็นเรื่อง “ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ” ผู้วิจัยจะนำมาพิจารณาว่าในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ประกอบสร้าง ความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างไร และสัมพันธ์กับสังคมอย่างไร ทั้งนี้บทความเรื่องนี้เป็นกรณีวิเคราะห์วาทกรรมตาม แนวภาษาศาสตร์ ดังนั้นผู้วิจัยจะมุ่งเสนอผลการวิเคราะห์ตัวบทเป็นสำคัญและจะอธิบายมิติด้านวิถีปฏิบัติ ทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมโดยสรุป

2) ภาพตัวแทน

ศิริพร ภักดีผาสุก (Phakdeephassook, 2018 : 101-104) ได้อธิบายระบบการนำเสนอภาพ ตัวแทน (systems of representation) ของฮอลล์ (Hall, 2013) ว่าเกิดขึ้นใน 2 ขั้นตอน *ขั้นแรก* คือ กระบวนการ การสร้างภาพตัวแทนสรรพสิ่งในระบบความคิดของมนุษย์ ขั้นตอนนี้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสรรพสิ่ง (things) กับภาพในความคิด (concepts) ก่อให้เกิดภาพตัวแทนในความคิด (mental representation) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ จุดยืนและมุมมองที่ผู้นั้นมีต่อสรรพสิ่งหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ *ขั้นที่สอง* คือ การใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์เพื่อนำเสนอภาพ ตัวแทนสรรพสิ่งในความคิด กล่าวคือ ภาพตัวแทนในระบบความคิดมีการถ่ายทอดไปสู่ผู้อื่นในสังคมโดยการใช้ ภาษาหรือสัญลักษณ์และนำเสนอผ่านวาทกรรมต่าง ๆ การนำเสนอภาพตัวแทนสรรพสิ่งในความคิดนั้นส่วนใหญ่จะ ผ่านขั้นตอนการตัดสินใจและประเมินค่า การตีความ และการเลือกสรรแง่มุมในการนำเสนอซึ่งสัมพันธ์กับจุดยืนและ มุมมองของผู้นำเสนอภาพตัวแทน กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้การนำเสนอภาพตัวแทนมิได้เป็นเพียงการถ่ายทอด อย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นการสร้างความหมายบางประการให้แก่สิ่งที่นำเสนอด้วย กล่าวโดยสรุป “ภาพตัวแทน” หมายถึง ภาพในความคิดที่เกิดจากการใช้ภาษาหรือกระบวนการในการประกอบสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในความคิดผ่านการใช้ภาษาเป็นสำคัญ ภาพตัวแทนเป็นการตัดสินใจคุณค่าและการเลือกสรรบางแง่มุมของ ผู้ผลิต (Hall, 2013 ; Phakdeephassook, 2018) ในงานวิจัยนี้ แนวคิดเรื่องดังกล่าวช่วยทำให้เห็นภาพ ตัวแทนผู้สูงอายุในสื่อหนังสือพิมพ์ได้ชัดเจนขึ้น และทำให้เราตระหนักว่าผู้ผลิตวาทกรรมกำลังเลือกสรรบาง แง่มุมเกี่ยวกับผู้สูงอายุมาประกอบสร้างภาพตัวแทนผู้สูงอายุ

1.2 แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในตัวบท

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้วิเคราะห์กลวิธีทางภาษา ดังสามารถอธิบายดังนี้

1) การวิเคราะห์การใช้คำอ้างอิง ผู้วิจัยใช้แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actor) ของฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008 : 23-54) มาช่วยวิเคราะห์ ตามแนวคิดของฟาน ลีอูเวน ผู้แสดงทางสังคมหมายถึง รวมถึง ผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ วิธีการที่ผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอ มีลักษณะต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น การอ้างอิงแบบประเมินค่า (appraisement) คือ การที่ผู้แสดงทางสังคมถูกเรียกด้วยการประเมินไปในทางที่ดีหรือไม่ดี รักหรือเกลียด ชื่นชมหรือสงสาร เช่น “the darling” “the bastard” การอ้างอิงแบบอิงกลุ่ม (collectivisation) คือการเลือกใช้คำศัพท์ที่ระบุให้เห็นความเป็นกลุ่มของแต่ละฝ่าย ทำให้เห็นความเป็นพวกเดียวกัน เช่น “Australians tend to be sceptical about admitting Muslims.” การอ้างอิงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ (aggregation) คือการกล่าวถึงผู้ร่วมเหตุการณ์ทางสังคมโดยการบอกจำนวนเพื่อแสดงค่าในเชิงสถิติ เช่น “Forty percent of Australians were born overseas.” เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการใช้คำเรียกผู้แสดงทางสังคมโดยการใช้รูปภาษาเพื่ออ้างอิงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ปรากฏในตัวบทสามารถสะท้อนให้เห็นความคิดและมุมมองของผู้ผลิตตัวบทว่าต้องการจะสื่อความหมายเกี่ยวกับผู้แสดงทางสังคมอย่างไร

2) การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ ฌ็อง-ปอล พานโพธอง (Panpothong, 2013) สรุปแนวคิดชนิดกระบวนการของ Halliday (1994) ไว้ว่าจำแนกได้เป็น 6 ชนิด ได้แก่ 1) กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ (material processes) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ ผู้ร่วมเหตุการณ์หลัก ได้แก่ ผู้กระทำ (actor) และผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำ (goal) 2) กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก (mental processes) เป็นกระบวนการที่สื่อความคิด ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ ผู้ที่รู้สึกหรือรับรู้ (senser) และสิ่งที่รับรู้หรือสิ่งที่ทำให้รู้สึก (phenomenon) 3) กระบวนการเกี่ยวกับพฤติกรรม (behavioural processes) เป็นกระบวนการที่สื่อพฤติกรรมทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ ผู้มีพฤติกรรม (behave) 4) กระบวนการเกี่ยวกับการพูด (verbal processes) ผู้ร่วมเหตุการณ์ได้แก่ ผู้พูด (sayer) ผู้เป็นเป้าหมายของการพูด (receiver) และสิ่งที่พูด (verbiage) 5) กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ (relational processes) ที่สิ่งหนึ่งสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่ง แบ่งเป็น (1) กระบวนการระบุว่าเป็นอะไร (identifying) ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ สิ่งที่ถูกระบุหรือถูกนิยาม (token หรือ identified) และสิ่งที่ระบุหรือนิยาม (value หรือ identifier) และ (2) กระบวนการบรรยายคุณสมบัติ (attributive) ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ ผู้มีคุณสมบัติ (carrier) และคุณสมบัติ (attribute) 6) กระบวนการเกี่ยวกับการเกิดขึ้นหรือมีอยู่ (existential processes) เป็นกระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้นของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผู้ร่วมเหตุการณ์มีเพียงบทบาทเดียว เรียกว่า สิ่งที่ปรากฏ (existent) (Panpothong, 2013 : 75-76) การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการเป็นการศึกษาว่าผู้ร่วมเหตุการณ์ถูกพรรณนาถึงอย่างไร เช่น ใครทำอะไร กับใคร อย่างไร สิ่งนี้ช่วยให้เราเห็นว่าใครมีบทบาทสำคัญในอนุภาค และใครได้รับผลจากการกระทำนั้น กล่าวคือ แสดงให้เห็นว่าใครถูกวางตำแหน่งให้เป็นประธาน เช่น ผู้กระทำ หรือ ผู้ร่วมเหตุการณ์ และใครถูกวางตำแหน่งให้เป็นเป้าหมาย เช่น ผู้ได้รับผลประโยชน์ หรือ เหยื่อ (Machin & Mayr, 2012 : 104) กล่าวได้ว่า การเลือกรูปภาษาหนึ่ง ๆ จากระบบตัวเลือกนั้นจะมีความสำคัญและอาจมีผลทางด้านอุดมการณ์ (Simpson, 1993 : 82)

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับ “ภาพผู้สูงอายุ” หรือ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในประเทศไทย

ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวเฉพาะงานวิจัยที่เกี่ยวกับ “ภาพผู้สูงอายุ” หรือ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในสื่อมวลชน โดยพิจารณาต่าง ๆ ดังนี้ *ด้านข้อมูลที่ศึกษา* พบว่างานวิจัยในกลุ่มนี้เป็นการศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์ คือนวนิยายและเรื่องสั้น (Sumlee, 2007 ; Chutavichit et al., 2014) หนังสือพิมพ์ (Sritanyaratana & Aroonsang, 2003 ; Louiyapong, 2010) หนังสือต่าง ๆ และภาพยนตร์ (Louiyapong, 2010) สื่อโทรทัศน์ คือ โฆษณาทางโทรทัศน์ (Thongpan, 1997) และรายการโทรทัศน์ (Somboonbut, 2006) แม้มีการศึกษากลุ่มข้อมูลใกล้เคียงกับผู้วิจัย เช่น หนังสือพิมพ์ แต่ประเด็นวิจัยแตกต่างกัน คือ งานของ Sritanyaratana & Aroonsang (2003) มุ่งศึกษาในฐานะภาพสะท้อน ส่วนงานของผู้วิจัยมุ่งศึกษาในฐานะภาพตัวแทนที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ส่วนงานของ Louiyapong (2010) เนื่องจากศึกษากลุ่มข้อมูลหลายชนิดเพื่อให้เห็นภาพที่หลากหลายจึงไม่ได้เน้นศึกษากลุ่มข้อมูลหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นวาทกรรมสาธารณะที่สำคัญต่อการกำหนดความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย *ด้านแนวคิดทฤษฎีที่ใช้* งานวิจัยส่วนใหญ่มองว่าภาพผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นเป็นภาพสะท้อนและใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Sritanyaratana & Aroonsang, 2003 ; Sumlee, 2007 ; Chutavichit et al., 2014) มีงานวิจัยเพียง 2 เรื่องที่มองตัวบทในฐานะวาทกรรมคืองานของ Somboonbut (2006) และงานของ Louiyapong (2010) นอกนั้นงานอีก 4 เรื่อง ไม่ได้มองตัวบทในฐานะ “วาทกรรม” ที่เป็นพื้นที่ประกอบสร้างและสื่ออุดมการณ์ ซึ่งต่างจากงานของผู้วิจัยที่มุ่งพิจารณาตัวบทในฐานะวาทกรรม และมุ่งพิจารณาการครอบงำทางความคิดในฐานะรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจในทางมิชอบผ่านวาทกรรม

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับ “ภาพผู้สูงอายุ” หรือ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในต่างประเทศ

เมื่อพิจารณางานวิจัยในภาษาอังกฤษ พบว่ายังมีงานที่ศึกษาภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในวาทกรรมสาธารณะในสังคมไทยโดยตรง แต่มีงานวิจัยบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงสองส่วนในส่วนแรกจะกล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพผู้สูงอายุจากมุมมองเชิงพรรณนา อาทิ กลุ่มข้อมูลหนังสือพิมพ์ ยกตัวอย่าง งานวิจัยของ David & Alagappan (2013) พบว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ต้อง “พึ่งพา” ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐและเอกชน ส่วนกลุ่มข้อมูลโฆษณา เช่น งานวิจัยของ Chan (2009) พบว่าผู้สูงอายุมีภาพบวกซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมขงจื้อ งานวิจัยข้างต้นใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ร่วมกับวิธีวิจัยด้านปริมาณ ส่วนงานวิจัยเชิงวิพากษ์ที่มองตัวบทในฐานะ “วาทกรรม” ยกตัวอย่าง งานวิจัยของ Fealy et al. (2012) ศึกษาภาพตัวแทนผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ไอร์แลนด์ โดยใช้ข้อมูลช่วงที่รัฐบาลเสนอกฎหมายเพื่อยกเลิกสิทธิสวัสดิการของผู้สูงอายุบางประการเนื่องจากภาระด้านงบประมาณ ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยจะนำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็น “เหยื่อ” “อ่อนแอ ไม่แข็งแรง และอ่อนไหว” และเป็น “ผู้สมควรได้รับสิทธิ” ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลนำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็น “พวกหัวรุนแรง” และเป็น “ผู้ไม่สมควรได้รับสิทธิ” และงานวิจัยของ Chen (2015) ศึกษาการประกอบสร้างภาพผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ไต้หวัน โดยใช้แนวคิดผู้แสดงทางสังคมของฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายทรุดโทรม ผู้สูงอายุเป็นผู้อ่อนแอและพึ่งพา ตกขย้ำภาพผู้สูงอายุในฐานะผู้รับทรัพยากรทางสังคมหรือผู้รับสวัสดิการสังคม

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนงานวิจัยข้างต้น พบว่าประเด็นเรื่องภาพผู้สูงอายุหรือความเป็นผู้สูงอายุ เป็นประเด็นที่สำคัญและได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาภาพตัวแทนของผู้สูงอายุไทยในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แบบภาษาศาสตร์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวาทกรรมหนังสือพิมพ์ในสังคมไทยว่า นำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง และวาทกรรมเหล่านี้ใช้กลวิธีทางภาษาใดในการสื่อภาพตัวแทนดังกล่าว

ขอบเขตการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ พาดหัวข่าว ข่าว บทความ คอลัมน์ และข้อเขียนอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 2 ชื่อฉบับ ได้แก่ *ไทยรัฐ* และ *เดลินิวส์* ตั้งแต่ 1 มกราคม 2559 ถึง 31 ธันวาคม 2559 เป็นระยะเวลา 1 ปี โดยการสุ่มตัวอย่าง จากการจำแนกข้อมูล หนังสือพิมพ์ไทยรัฐพบข่าวผู้สูงอายุจำนวน 217 ข่าว และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์พบข่าวผู้สูงอายุจำนวน 315 ข่าว รวมทั้งสิ้น 532 ข่าว (โดยไม่นับข้อมูลที่ซ้ำกัน)

เกณฑ์ในการเลือก คือ เกณฑ์หนังสือพิมพ์ชื่อฉบับที่มียอดปริมาณการจำหน่ายสูงสุดในประเทศ 2 ชื่อฉบับ (Matichon, 2016) ทั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลกฤตภาคข่าว “ไอคิวนิวส์คลิป” (iQNewsClip) ที่ให้บริการสืบค้นข่าวหนังสือพิมพ์ไทยย้อนหลังแบบออนไลน์ โดยใช้คำสำคัญ (keywords) ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ดังนี้ “ผู้สูงอายุ ผู้สูงวัย คนสูงวัย หญิงสูงวัย ชายสูงวัย คนแก่ ชายชรา หญิงชรา คนชรา ผู้ชรา ชราภาพ เฒ่า ผู้เฒ่า ผู้เฒ่าผู้แก่ วัยทอง ไม่ว่างวัย ร่มโพธิ์ร่มไทร ผู้เจริญวัย ผู้อาวุโส ผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้ทรงคุณวุฒิ วัยวุฒิ วัยเก่า ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด ผู้เชี่ยวชาญชีวิต คนวัยเพชร เกษียณ ทหารนอกราชการ และตำรวจนอกราชการ”

ผลการวิจัย

กลวิธีทางภาษาและภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

1. กลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุ ในงานวิจัยนี้พิจารณาโดยใช้แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (van Leeuwen, 2008) และชนิดกระบวนการ (Halliday, 1994) ผลการวิเคราะห์ดังนี้

1.1 การใช้คำอ้างอิง

การใช้คำอ้างอิงที่สำคัญมี 4 ประเภท ได้แก่ การอ้างอิงสถานภาพผู้มีอายุมาก การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านลบ และการอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านบวก ทั้งนี้สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

สรุปคำอ้างอิงถึงผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์

ประเภทของคำอ้างอิง	ตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ	หน้าที่ของกลวิธี
1) การใช้สถานภาพผู้มีอายุมาก	ผู้สูงอายุ, คนสูงอายุ, ผู้สูงวัย, คนสูงวัย, คนแก่, คนเฒ่าคนแก่, ชายสูงวัย, หญิงสูงอายุ, ผู้หญิงสูงวัย, ผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป, วัยเกษียณ	565	41.54	คำศัพท์กลุ่มนี้ปรากฏมากที่สุด นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีอายุมากและก่อให้เกิดภาพเหมารวมว่าเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล เมื่อปรากฏกับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้รับผลประโยชน์
2) การนำเสนอเป็นกลุ่มเดียวกัน	เด็กเล็ก คนเฒ่าคนแก่ คนป่วย, คนพิการ ทูพพลภาพ สูงอายุ, ผู้ด้อยโอกาส คนชรา ผู้พิการ	214	15.74	สื่อว่าเป็นกลุ่มเดียวกับผู้พิการ และผู้ป่วย ชี้เน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ไร้ความสามารถที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้
3) ประเมินค่าด้านลบ		149	10.96	
- การประเมินค่าว่าชำรุดทรุดโทรม	คนชรา, ผู้สูงอายุติดบ้าน, ผู้สูงอายุติดเตียง, ไม่ใกล้ฝั่ง	91	6.69	สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุมีสภาพชำรุดทรุดโทรม
- การประเมินค่าว่าเป็นปัญหา	ปัญหาผู้สูงอายุ, ปัญหาสังคมผู้สูงวัยเต็มรูปแบบ, ปัญหาพ่อแม่แม่เฒ่า, ปัญหาความเหงา	31	2.28	สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นปัญหา
- การประเมินค่าว่าน่าสงสาร	คนจน, ผู้ไร้ที่พึ่ง, ผู้ที่ประสบปัญหาเดือดร้อน	27	1.99	สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่น่าสงสาร
4) ประเมินค่าด้านบวก		80	5.88	
- การประเมินค่าว่ามีศักยภาพ	ปราชญ์ผู้สูงอายุ, ผู้อาวุโส, วัยเก่า, ผู้มีประสบการณ์, ผู้มีความเชี่ยวชาญ, คนวัยเพชร	68	5.00	สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่ายังเป็นผู้ที่มีศักยภาพ
- การประเมินค่าว่าอายุยังไม่มาก	สาวใหญ่, หนุ่มใหญ่	12	0.88	แม้เป็นการประเมินค่าเชิงบวก แต่สื่อเน้นว่าอายุมากเป็นภาวะไม่พึงประสงค์

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การใช้คำศัพท์อ้างอิงถึงผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์ สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ เรียงตามความถี่การปรากฏ ได้แก่ **กลุ่มที่พบมากที่สุด** คือ การอ้างอิงถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก คิดเป็นร้อยละ 41.54 แม้เป็นคำกลาง ๆ ไม่มีความหมายด้านบวกหรือลบโดยตรง แต่อาจก่อให้เกิดภาพเหมารวมได้ กรณีปรากฏคู่กับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้รับผลประโยชน์หรือเป็นเป้าหมายของการกระทำ สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ **กลุ่มที่สอง** คือ การนำเสนอภาพด้านลบโดยตรง คิดเป็นร้อยละ 26.7 แบ่งประเภทย่อยได้ 2 ประเภท ได้แก่ การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน จำนวนร้อยละ 15.74 และ การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านลบ จำนวนร้อยละ 10.96 กลุ่มนี้สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่มีสภาพทรุดโทรม เน้นมิติด้านสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมเป็นหลัก และเป็นกลุ่มเดียวกับผู้พิการและผู้ป่วย **กลุ่มที่สาม** คือ การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านบวก คิดเป็นร้อยละ 5.88 เช่น การประเมินค่าว่ามีความสามารถและมีศักยภาพ สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ เมื่อพิจารณาปริมาณในการปรากฏจะเห็นว่า แม้จะมีการอ้างอิงถึงผู้สูงอายุด้วยการประเมินค่าบวก เช่น การประเมินค่าว่ามีความสามารถและมีศักยภาพ แต่พบว่าปรากฏใช้น้อยส่งผลให้ภาพด้านมิติของผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญถูกนำเสนอน้อยไปด้วย ส่วนการนำเสนอภาพตัวแทนด้านลบของผู้สูงอายุปรากฏอย่างโดดเด่นที่สุด เช่น ผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม ผู้สูงอายุเป็นปัญหา ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากรัฐหรือผู้อื่น ด้วยเหตุนี้โดยภาพรวมจึงกล่าวได้ว่า หนังสือพิมพ์เน้นการนำเสนอภาพตัวแทนด้านลบของผู้สูงอายุ

1.2 ชนิดกระบวนการ ชนิดกระบวนการที่สำคัญมี 4 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ กระบวนการเกี่ยวกับการพูด กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ และกระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก ทั้งนี้สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

1) กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้กระทำ	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
รัฐ	ช่วยเหลือดูแล ด้านดำรงชีพ ดูแล เยี่ยมเยียน ลงพื้นที่ นำเงิน มอบเงิน มอบสิ่งของ สร้างที่อยู่อาศัย ด้านแพทย์และสาธารณสุข ตรวจสุขภาพ ดูแลสุขภาพ ฟื้นฟูสุขภาพ บริการรักษาพยาบาล	436	61.67 (1)

	<p><u>ด้านสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์</u> ฝึกอบรม ส่งเสริมอาชีพ บริการ...ฟรี - รัฐเป็นผู้ช่วยเหลือดูแล/ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา</p>		
	<p>แก้ปัญหา เตรียมการรับมือ เตรียมการรองรับ เตรียมความพร้อม เร่งแก้ไข กำหนดนโยบาย - รัฐเป็นผู้แก้ปัญหา/ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ</p>	81	11.46 (2)
	<p>เคารพ รดน้ำคำหัว รดน้ำขอพร แสดงความกตัญญู ให้เกียรติ - ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ควรเคารพ</p>	42	5.94
	<p>ละเมิด/ทำ ความรุนแรง ถูกทุบตี ถูกทิ้ง ถูกล่อลวง ถูกหลอกโอนเงิน ถูกแย่งเอกสาร ถูกกีดกัน ถูกเลือกปฏิบัติ - ผู้สูงอายุน่าสงสาร (เป็นเหยื่อของความรุนแรงและถูกละเมิดสิทธิ)</p>	29	4.10
ผู้สูงอายุ	<p>ทำกิจกรรม ทำกระยาสารท ประดิษฐ์ดอกไม้ เรียน ศึกษา ฝึก - ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ</p>	38	5.37
	<p>ให้ความรู้ สอน ช่วยสอน ถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญา สอนประสบการณ์ - ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ</p>	17	2.40

กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในหนังสือพิมพ์เป็นกระบวนการที่ปรากฏ**โดดเด่นที่สุด** จากตารางข้างต้น พบว่าหนังสือพิมพ์มุ่งเน้นการนำเสนอบทบาทของรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ในฐานะเป็นผู้กระทำ (actor) มากกว่าร้อยละ 90 และมักจะปรากฏควบคู่กับคำกริยาเชิงบวก เช่น *ช่วยเหลือดูแล แก้ปัญหา* ส่วนผู้สูงอายุมักปรากฏเป็นผู้รับผลประโยชน์ (beneficiaries) จากการกระทำของรัฐ และเป็นเป้าหมายของการกระทำ (goal) ลักษณะดังกล่าวจัดวางตำแหน่งรัฐเป็น “ผู้ช่วยเหลือดูแลและผู้แก้ปัญหา” ซึ่งปรากฏมากกว่าร้อยละ 70 สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุถูกนำเสนอในฐานะเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพาซึ่งเป็นภาพด้านเดียว ในขณะที่ผู้สูงอายุถูกนำเสนอในฐานะผู้กระทำน้อย และกลุ่มความหมายที่มักปรากฏกับการกระทำของผู้สูงอายุ คือ กลุ่มความหมาย “*ทำกิจกรรม ให้ความรู้*” ซึ่งปรากฏน้อยไม่ถึงร้อยละ 8 ส่งผลให้ภาพผู้สูงอายุมีศักยภาพซึ่งเป็นภาพด้านบวกถูกนำเสนอไปด้วย

2) กระบวนการเกี่ยวกับการพูดในต้วบทหนังสือพิมพ์

ผู้พูด	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
รัฐ	<p>ชี้แจง กล่าว อธิบาย แจ้ง ชี้แจง ย้ำ เปิดเผย ระบุ <u>ระบุ</u>ว่า กระทรวงการคลังกังวลเกี่ยวกับวิกฤติการคลัง...ที่จะต้องเข้ามารองรับ สังคมผู้สูงอายุ, <u>กล่าว</u>ว่า กทม.ให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งปีนี้อาจพัฒนา ระบบการดูแลให้ดียิ่งขึ้น, <u>พบ</u>ว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องของข้อเข่า เสื่อม กระดูกพรุน เบาหวาน -ผู้สูงอายุเป็นปัญหา -ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล และเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม</p>	186	63.70 (1)
	<p>แนะนำ <u>แนะนำ</u> ผู้สูงอายุให้รู้จักดูแลตัวเองบ้าง ทั้งสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจ -ผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการคำแนะนำและผู้ที่ต้องได้รับการดูแล</p>	19	6.50
ผู้สูงอายุ	<p>เรียกร้อง <u>ถามหา</u>ความช่วยเหลือจากรัฐบาล, <u>ขอ</u>ให้นายกฯ จัดสวัสดิการบำนาญพื้นฐาน ให้ผู้สูงอายุทุกคนแทนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ -ผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการความช่วยเหลือ</p>	25	8.56 (2)
	<p>บอกเล่าเหตุการณ์ <u>บอก</u>เหตุผลต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ฝึกสมอง...เลือกเรียนฟรีตาม โรงเรียนฝึกอาชีพของ กทม., <u>เล่า</u>ว่า...สุขภาพยังคงแข็งแรงและจำลูกหลานได้ดี -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ</p>	23	7.88

กระบวนการเกี่ยวกับการพูดในหนังสือพิมพ์ปรากฏอย่าง **โดดเด่น** หากพิจารณาเชิงปริมาณ ตัวบทหนังสือพิมพ์ **เน้น** เสียงของรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ มากที่สุด โดยปรากฏเป็นผู้พูดเกินกว่าร้อยละ 80 หากพิจารณาคำกริยาบ่งการพูดพบว่า มักปรากฏร่วมกับคำกริยาที่สื่อความหมาย “ชี้แจง” มากที่สุด และเมื่อพิจารณาสิ่งที่พูดตามมาสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหา ผู้ที่ต้องได้รับการดูแล และผู้มีร่างกายทรุดโทรม นอกจากนี้มักปรากฏร่วมกับคำกริยาที่สื่อความหมาย “แนะนำ” สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการคำแนะนำ ในขณะที่เสียงของผู้สูงอายุปรากฏไม่ถึงร้อยละ 20 และกลุ่มความหมายที่ปรากฏมากที่สุด คือ “เรียกร้อง” สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่เดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ

3) กระบวนการเกี่ยวกับสภาพในตวับทหนังสือพิมพ์

ผู้ถูกระบุ/มีคุณสมบัติ	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
ผู้สูงอายุ	สภาพที่ทรุดโทรม กลายเป็นคนซึมเศร้า, เกิดภาวะทุพพลภาพ, มีการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมช้าลง -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม	97	28.20 (2)
	คุณสมบัติเชิงบวก เป็นบุคคลที่สร้างประโยชน์ให้กับสังคม, เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า, มีความสามารถ -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ	53	15.41
รัฐ	สภาพสังคมที่มีผู้สูงอายุมาก จะมีผู้สูงอายุ 20.5 ล้านคน ...จะมีค่าใช้จ่ายสุขภาพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 220,000 ล้านบาท -ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ	106	30.82 (1)
	ตัวตนเชิงบวก เป็นประธานเปิดโครงการส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุ, เป็นประธานในการประชุมหารือเรื่องการปรับปรุงอาคารธรรมศาลาเพื่อเป็นศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุ -รัฐเป็นผู้ดูแล/ผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแลช่วยเหลือ	33	9.59

กระบวนการเกี่ยวกับสภาพในหนังสือพิมพ์ปรากฏอย่าง**โดดเด่น** ผลการวิเคราะห์พบว่า ตวับทหนังสือพิมพ์มักใช้กระบวนการนี้เพื่อบรรยายคุณสมบัติผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีสภาพทรุดโทรม” และเน้นบรรยาย “สภาพสังคมที่มีผู้สูงอายุมาก” สื่ให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ ภาพดังกล่าวเป็นภาพด้านลบซึ่งปรากฏมากเกินร้อยละ 70 ในขณะที่หนังสือพิมพ์บรรยาย “คุณสมบัติเชิงบวก” ว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพ ปรากฏน้อยเพียงร้อยละ 15

4) กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้คิด/ผู้รู้สึก	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
ผู้สูงอายุ	รู้สึกลบ <i>เหงาอยู่กับบ้าน, น้อยใจขอลาออก, เปื่อหน่วยการดำเนินชีวิตหลังเข้าสู่วัยชรา, หมดหวังใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่พักในบ้านปลายชีวิต, ทุกข์ใจแทบไม่เหลือเงินซื้อข้าวแล้ว</i> -ผู้สูงอายุไม่มีความสุข	20	22.47
	ต้องการ <i>อยากให้รัฐเห็นใจ, ต้องการการดูแลเอาใจใส่, อยากให้ช่วยจัดหางบประมาณ</i> -ผู้สูงอายุต้องการความช่วยเหลือ	19	21.35
รัฐ	คิด <i>คาดว่าค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุจะสูงขึ้น, มองว่าสังคมสูงวัยจะมีผลกับเศรษฐกิจไทย</i> -ผู้สูงอายุเป็นปัญหา	21	23.59
	ห่วงใย <i>ห่วงผู้สูงอายุ, ห่วงใยสุขภาพคนสูงวัย</i> -รัฐเป็นผู้ดูแล/ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล (ผู้มีภูมิคุ้มกันต่ำ)	13	14.61

กล่าวได้ว่า กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกไม่ได้เป็นชนิดกระบวนการที่โดดเด่น จากการวิเคราะห์พบว่า สิ่งที่ผู้สูงอายุรู้สึกเป็น “ความรู้สึกลบ” คือความรู้สึกที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุไม่มีความสุข และสิ่งที่ผู้สูงอายุคิดเป็นกลุ่มความหมาย “ต้องการ” สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุต้องการความช่วยเหลือ ในขณะที่สิ่งที่รัฐ “คิด” สะท้อนให้เห็นมุมมองของรัฐที่มีต่อผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและต้องได้รับการดูแล

2. ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาการใช้คำอ้างอิงและชนิดกระบวนการ สามารถสรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุได้ 5 ภาพ ทั้งนี้จะกล่าวถึงภาพตัวแทนที่ละภาพ และภาพตัวแทนเหล่านี้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาประเภทใดบ้าง ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา

วาทกรรมหนังสือพิมพ์นำเสนอภาพตัวแทนนี้อย่างโดดเด่น จากการวิเคราะห์พบว่าประกอบสร้าง

จากภาพตัวแทนย่อย คือ ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่น่าสงสาร เช่น

ตัวอย่าง (1) เทศบาลฯ ได้ดำเนินการช่วยเหลือทั้งในด้านของผู้ที่ยากไร้ จัดสวัสดิการเยี่ยมผู้ป่วย ผู้สูงอายุ ถึงที่บ้าน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจกับผู้ป่วยและญาติให้ดีขึ้น พร้อมทั้งมีการสร้างบ้าน หรือปรับปรุง ซ่อมแซมบ้านให้แก่ผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ (Dailynews, 16 Mar 2016)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นการอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน (association) ซึ่งปรากฏอย่างโดดเด่น จากตัวอย่างคำอ้างถึงผู้สูงอายุ ได้แก่ “ผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ” ผู้วิจัยพบว่าผู้สูงอายุมักจะไปปรากฏร่วมกับผู้อื่น คือ “กลุ่มผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ” เพื่อสื่อความหมายว่ามีสภาพหรือลักษณะไปในทิศทางเดียวกันกับบุคคลที่ไปปรากฏร่วม ความหมายของผู้พิการในทางกฎหมายคือ “บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม ... และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด” (Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550, 2007) การปรากฏร่วมกับบุคคลกลุ่มนี้สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีลักษณะเดียวกันกับกลุ่มดังกล่าว กล่าวคือ เป็นผู้ที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างยากลำบาก และเป็นผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น (Sukwisith, 2011 : 293-306)

กล่าวได้ว่า การอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกับผู้พิการหรือผู้ยากไร้ในตัวบทหนังสือพิมพ์ขบขันเน้นภาพของการต้องดูแลเป็นพิเศษ อีกทั้งสะท้อนให้เห็นมุมมองของรัฐที่มีต่อผู้สูงอายุในลักษณะสังคมสงเคราะห์และจัดกลุ่มผู้สูงอายุเป็น “ผู้รับบริการสวัสดิการของรัฐ”

ตัวอย่าง (2) คนสูงอายุตกธรมเมลล์และไม่มีใครรับผิดชอบ จึงขอให้แสดงน้ำใจต่อผู้โดยสารถรมเมลล์ ถึงแม้ว่าจะ เป็นรถฟรี – แต่อย่าไรน้ำใจช่วยเหลือคนจนเช่นนี้ (Thairath, 9 Jun 2016)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ได้แก่ “คนจน” เป็นกลวิธีการอ้างถึงแบบประเมินคุณค่า (appraisal) ซึ่งน่าสงสารที่สื่อหนังสือพิมพ์ใช้อ้างถึงผู้สูงอายุ คำศัพท์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างลำบาก และต้องได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น กลวิธีนี้นำเสนอภาพตัวแทน “ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่น่าสงสาร”

ตัวอย่าง (3) คณะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ตำบลบางเมืองใหม่ร่วมกับฝ่ายปกครอง กลุ่ม อสม.ตำบลบางเมืองใหม่ลงพื้นที่ หมู่ 6 นำเงิน 3,600 บาท พร้อมข้าวสารอาหารแห้งและน้ำดื่มมอบให้กับนางฮวย รักษ์เจริญ อายุ 76 ปี หญิงชราหลังค่อมที่อาศัยอยู่ในเพิงพักไม่มีเลขที่ ในที่สาธารณะริมคลองมหาหงส์ (Thairath, 15 Aug 2016)

จากตัวอย่างเป็นกลวิธีการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ ซึ่งปรากฏโดดเด่นที่สุด ผู้กระทำ

คือ เจ้าหน้าที่รัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “ลงพื้นที่...นำเงิน 3,600 บาท พร้อมข้าวสาร อาหารแห้งและน้ำดื่ม” เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแล ซึ่งเป็นกลุ่มความหมายที่ปรากฏมากที่สุด “นางฮวย รักษาเจริญ อายุ 76 ปี หญิงชราหลังค่อม” เป็นเป้าของการกระทำ และ “ที่อาศัยอยู่ในเพิงพักไม่มีเลขที่ ในที่สาธารณะริมคลองมหาวงศ์” เป็นสภาพแวดล้อม จะเห็นได้ว่าการช่วยเหลือดังกล่าวเป็นการช่วยเหลือด้านการดำรงชีพพื้นฐาน จากตัวอย่างนี้นำเสนอภาพตัวแทนภาครัฐเป็นผู้ช่วยเหลือผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (4) มานพ ช่วยมณี นายเล็ก ต.ดอนทราย ... ลงพื้นที่ดูแลทุกข์สุขผู้สูงอายุเท่าเทียมดุจพ่อแม่ทั้งให้ บริการฉีดวัคซีน ตรวจโรค วัดความดันเบี่ยผู้สูงอายุก็ไม่เคยขาด (Thairath, 11 Jan 2016)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “ลงพื้นที่ดูแลทุกข์สุข” “ให้บริการฉีดวัคซีน ตรวจโรค วัดความดันเบี่ย” เป็นคำกริยาที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแลด้านการแพทย์และสาธารณสุข “ผู้สูงอายุ” เป็นเป้าของการกระทำ นอกจากนี้ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลยังสื่อผ่านกระบวนการเกี่ยวกับการพูด เช่น

ตัวอย่าง (5) ผู้เฒ่าผู้แก่ถามหาความช่วยเหลือจากรัฐบาล แต่ยังเงิบ ๆ กันอยู่ (Thairath, 3 Feb 2016)

จากตัวอย่างเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูดคือ “ผู้เฒ่าผู้แก่” มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “ถามหา” ซึ่งเป็นคำกริยากลุ่มความหมายเรียกร้อง ผู้วิจัยพบว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้พูดในกลุ่มความหมาย “เรียกร้อง” มากที่สุด สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่เดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ”

2.2 ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม

วาทกรรมหนึ่งสื่อพม้นำเสนอภาพตัวแทนนี้อย่างโดดเด่น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง (6) ผากถึงพี่น้องประชาชนควรดูแลสุขภาพให้แข็งแรง โดยเฉพาะเด็กเล็ก ผู้สูงอายุ และผู้มีโรคประจำตัว เพราะเสี่ยงต่อการติดเชื้อได้ง่าย (Dailynews, 20 Jan 2016)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ และผู้มีโรคประจำตัว” เป็นการอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งปรากฏอย่างโดดเด่น ผู้วิจัยพบว่าผู้สูงอายุมักจะไปปรากฏร่วมกับ “ผู้มีภูมิคุ้มกันต่ำ” การปรากฏร่วมกับบุคคลกลุ่มนี้สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง มีภูมิต้านทานต่ำ สามารถติดเชื้อและเกิดโรคต่าง ๆ ทำให้เจ็บป่วยได้ง่าย

ตัวอย่าง (7) เวียงเชียงแสนผุดโรงเรียนผู้สูงวัย พัฒนาศักยภาพไม่ใกล้ฝั่ง (Dailynews, 24 Mar 2016)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้นเป็นกลวิธีการอ้างถึงแบบประเมินคุณค่า ได้แก่ “ไม้ใกล้ฝั่ง” ซึ่งหมายถึง “แก๊ใกล้จะตาย” (The Royal Institute, 2013 : 932) คำอ้างถึงนี้เป็นการใช้ความเปรียบสือว่า ผู้สูงอายุเปรียบเหมือนไม้แก๊ใกล้ความตายทุกขณะ เป็นการเลือกกล่าวถึงด้วยคุณลักษณะเชิงลบ

ตัวอย่าง (8) “ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-70 ปี จะมีมวลกล้ามเนื้อความแข็งแรงและความสามารถในการประสานงานของกล้ามเนื้อลดลงกว่าเมื่ออายุ 20-30 ปี ถึง 20-40% รวมทั้งการเสื่อมของข้อต่อและเอ็นรอบข้อ ทำให้เกิดการจำกัดการเคลื่อนไหวของข้อ และความเร็วในการตอบสนองของกล้ามเนื้อลดลง” คุณหมอดารณีบอก (Thairath, 1 Oct 2016)

จากตัวอย่างเป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการที่โดดเด่น ผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัตินี้ “จะมี เกิด” และส่วนที่ขีดเส้นใต้ “มวลกล้ามเนื้อความแข็งแรงและความสามารถในการประสานงานของกล้ามเนื้อลดลงกว่าเมื่ออายุ 20-30 ปี ถึง 20-40% รวมทั้งการเสื่อมของข้อต่อและเอ็นรอบข้อ” “การจำกัดการเคลื่อนไหวของข้อ และความเร็วในการตอบสนองของกล้ามเนื้อลดลง” เป็นคุณสมบัตินี้ สือให้เห็นภาพผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม แม้การบรรยายคุณสมบัตินี้เกี่ยวกับผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรมจะเป็นข้อมูลตามหลักการแพทย์ แต่เมื่อภาพดังกล่าวถูกนำเสนอเน้นย้ำและมากเป็นพิเศษก็อาจทำให้เกิดการมองภาพเพียงด้านเดียวและมองแบบเหมารวม อาจทำให้สังคมมองคนกลุ่มนี้เหมือนกันหมด

ตัวอย่าง (9) ศ.ดร.พิเชษฐ์ วิริยะจิตรา หัวหน้าคณะวิจัย Operation BIM ได้เปิดเผยว่า อากาศจอบประสาทตาเสื่อม...เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องสูญเสียการมองเห็นเป็นการถาวร (Thairath, 7 Jan 2016)

จากตัวอย่างเป็นการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูดคือ “ศ.ดร.พิเชษฐ์ วิริยะจิตรา” มีคำกริยาบ่งการพูด คือ “เปิดเผยว่า” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่านำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้มีสภาพทรุดโทรม ประเด็นสำคัญของกระบวนการนี้คือ ผู้พูดหรือผู้กำหนดความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้นคือภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของหน้าที่ทางการแพทย์และสาธารณสุข ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง (8)-(9) ข้างต้น ผู้พูดคือ “คุณหมอดารณี” ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถาบันสิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ และ “ศ.ดร.พิเชษฐ์ วิริยะจิตรา” ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะวิจัย Operation BIM ศูนย์วิจัยและพัฒนาแมงคุดไทย

2.3 ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ

วาทกรรมหนังสือพิมพ์นำเสนอภาพตัวแทนนี้อย่างโดดเด่น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง (10) นี่ก็เป็นมุขวิเคราะห์ เป็นการชี้อีกหน้ะเวทีกับกรณีปัญหา “สังคมผู้สูงวัยเต็มรูปแบบ” ไทยตั้งรับได้แค่ไหนแล้ว?...ยังไม่ชัด?? (Dailynews, 18 Jun 2016)

ตัวอย่าง (11) สร้างหลักประกันและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ และช่วยลดภาระงบประมาณของรัฐบาลในการดูแลผู้สูงอายุในอนาคต โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Thairath, 5 Oct 2016)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “ปัญหาสังคมผู้สูงวัยเต็มรูปแบบ” ในตัวอย่าง (10) เป็นการอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าเป็นปัญหาอ้างอิงถึงผู้สูงอายุ ตัวอย่างข้างต้นนี้สื่อให้เห็นมุมมองว่า สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนั้นเป็น “ปัญหาของสังคม” และส่งผลกระทบต่อหลายด้าน และในตัวอย่างที่ (11) “ภาระงบประมาณของรัฐบาลในการดูแลผู้สูงอายุ” เป็นการประเมินค่าผู้สูงอายุในเชิงลบ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนว่า “ผู้สูงอายุเป็นภาระของประเทศ”

ตัวอย่าง (12) เนื่องจากต้นทุนการรักษาสุขภาพที่สูงขึ้น...และสังคมไทยในอนาคตจะมีผู้สูงอายุมากขึ้นปัญหาฐานะการเงินของกองทุน สปสช. และ สปส. จึงมีความเสี่ยง...ดังนั้นภาครัฐต้องหาวิธีการเพิ่มรายได้ให้กับกองทุนเหล่านี้เพื่อให้กองทุนดำเนินงานได้ (Dailynews, 16 May 2016)

จากตัวอย่างเป็นการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ ผู้กระทำคือ “ภาครัฐ” กระทำกริยาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาคือ “หาวิธีการเพิ่มรายได้ให้กับกองทุนเหล่านี้” ตัวอย่างนี้เสนอภาพตัวแทนรัฐเป็นผู้แก้ปัญหา และ “ผู้สูงอายุเป็นภาระด้านการเงิน” นอกจากนี้ยังสื่อผ่านกระบวนการเกี่ยวกับการพูด เช่น

ตัวอย่าง (13) นายสมชัย สัจจพงษ์ ปลัดกระทรวงการคลัง ระบุว่า กังวลเกี่ยวกับวิกฤติการคลังที่อาจจะเกิดขึ้นในระยะ 10-15 ปีข้างหน้า ที่ต้องเข้ามารองรับสังคมผู้สูงอายุ (Thairath, 15 Apr 2016)

จากตัวอย่างเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูดคือ “นายสมชัย สัจจพงษ์ ปลัดกระทรวงการคลัง” มีคำกริยาบ่งการพูด คือ “ระบุว่า” และส่วนที่เป็นตัวเองเป็นสิ่งที่ถูกพูด สิ่งที่ถูกพูดเป็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะ “ผู้เป็นปัญหาและภาระการคลัง” จะเห็นได้ว่า ประเด็นสำคัญของกระบวนการเกี่ยวกับการพูดคือ “เสียง” ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ ไม่ใช่เสียงของผู้สูงอายุ แต่เป็นเสียงของผู้อื่นที่ “ตัดสินหรือประเมินค่า” ผู้สูงอายุ และเสียงดังกล่าวเป็นมุมมองด้านลบ

2.4 ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ

ภาพตัวแทนนี้จัดเป็นภาพด้านบวก วาทกรรมหนังสือพิมพ์มิได้เน้นนำเสนอภาพตัวแทนนี้ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง (14) นี่แหละไอเดียคนวัยเก๋าที่ไม่ยอมให้สมองฝ่อ โดยนำสิ่งของไร้ค่ามาสร้างงานสร้างเงินให้เกิดขึ้น! (Thairath, 5 Oct 2016)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้นเป็นการอ้างถึงแบบประเมินคุณค่า ได้แก่ “คนวัยเก่า” คำว่า “เก่า” หมายถึง เชี่ยวชาญ มีประสบการณ์หรือความชำนาญมาก (The Royal Institute, 2013 : 148) คำนี้จึงมีความหมายในทางบวก เป็นการกล่าวถึงความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นนำเสนอผู้สูงอายุในมิติของ “ผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ”

ตัวอย่าง (15) ปราชญ์ผู้สูงอายุ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ชาวบ้าน (Dailynews, 20 Sep 2016)

นอกจากนี้ การใช้คำว่า “ปราชญ์ผู้สูงอายุ” ในตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเป็นการประเมินค่าผู้สูงอายุในด้านบวก กล่าวคือ ปราชญ์ หมายถึง “ผู้มีปัญญารอบรู้” (The Royal Institute, 2013 : 715) สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความสามารถและนำความรู้ที่ตนมีไปถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นได้

ตัวอย่าง (16) ผู้สูงอายุถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการดำรงชีวิต เป็นบุคคลที่มีคุณค่ามีประสบการณ์ที่เป็นแหล่งความรู้ให้แก่รุ่นลูกรุ่นหลาน เป็นบุคคลที่ควรแก่การยกย่องในการดูแลดูแลสุขภาพ (Thairath, 7 Jul 2016)

จากตัวอย่างเป็น**กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ** ผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัตินี้ “เป็น มี” และส่วนที่ขีดเส้นใต้ “ผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการดำรงชีวิต” “บุคคลที่มีคุณค่า” “ประสบการณ์ที่เป็นแหล่งความรู้ให้แก่รุ่นลูกรุ่นหลาน” “บุคคลที่ควรแก่การยกย่องในการดูแลดูแลสุขภาพ” เป็นคุณสมบัตินี้ สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นผู้มีประสบการณ์และยังมีศักยภาพ

ตัวอย่าง (17) กลุ่มชาวบ้านผู้สูงวัยในพื้นที่ ต.วังตะกุง อ.บางมูลนาก รวมตัวทำ “กระยาสารท” เป็นอาชีพ ยึดหลักแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สาระบุรี (Thairath, 1 Dec 2016)

จากตัวอย่างเป็น**การใช้กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ** ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “รวมตัวทำกระยาสารท” เป็นคำกริยาที่สื่อถึงการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถและมีศักยภาพ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าการทำกิจกรรมยามว่างของผู้สูงอายุมักถูกนำเสนออยู่ในพื้นที่หรือสภาพแวดล้อมที่จำกัด กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น โรงเรียน สมาคม

2.5 ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ควรเคารพ

วาทกรรมหนังสือพิมพ์มิได้เน้นนำเสนอภาพตัวแทนนี้ซึ่งเป็นภาพด้านบวก ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (18) ประเพณีวันสงกรานต์นั้นถือเป็นประเพณีอันดีงามที่สมาคมกีฬากรีฑาฯ ได้จัดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง และยาวนาน...นักกีฬารุ่นใหม่ได้แสดงความกตัญญูต่อผู้อาวุโสและผู้ที่มีพระคุณนั่นเอง (Daily news, 16 Apr 2016)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นการอ้างถึงแบบประเมินคุณค่า ได้แก่ “ผู้อาวุโส” “ผู้ที่มีพระคุณ” ซึ่งคำว่า อาวุโส หมายถึง ความมีอายุมากกว่าหรือมีประสบการณ์ในอาชีพมากกว่า (The Royal Institute, 2013 : 1410) คำนี้จึงมีความหมายด้านบวก กล่าวคือ การใช้คำอ้างถึงดังกล่าวสื่อให้เห็นความเคารพของผู้ที่มีอายุน้อยกว่าต่อผู้ที่มีอายุมากกว่า สะท้อนให้เห็นลักษณะที่สำคัญของสังคมไทย คือ การให้ความสำคัญกับเรื่องอาวุโส (Supharb, 2000)

ตัวอย่าง (19) พศิน โคมลวิชัย ผู้ว่าฯ หนองบัวลำภู พร้อมคณะเข้าร่วมขอพรรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุ ณ ศาลาการเปรียญวัดมหาชัย ต.ลำภู อ.เมือง อันเป็นการแสดงความรักและแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุ (Dailynews, 26 Apr 2016)

จากตัวอย่างเป็นการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ขอพรรดน้ำคำหัว” เป็นกริยาที่สื่อความหมายการเคารพนับถือ และ ผู้สูงอายุเป็นเป้าของการกระทำ สื่อให้เห็นความเคารพและความกตัญญูที่มีต่อผู้สูงอายุซึ่งเป็นภาพด้านบวก อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าคำกริยากรรม “เคารพ” นี้มักปรากฏในบริบทช่วงเดือนเมษายนคือช่วงเทศกาลสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่ไทยเท่านั้น

วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม

1.วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม ในงานวิจัยนี้ คือ การศึกษาตัวบทในฐานะที่เป็นผลผลิตของกระบวนการผลิตและกระจายตัวบท และการบริโภคและตีความตัวบท ผู้วิจัยจะขอกกล่าวถึงวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมโดยสรุป

1.1 การผลิตและการกระจายตัวบท

เมื่อพิจารณากระบวนการผลิตตัวบท จะเห็นว่าวาทกรรมหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะเลือกนำเสนอแหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และภาคเอกชน มีเพียงส่วนน้อยที่เลือกแหล่งข่าวที่เป็นผู้สูงอายุ ด้านเนื้อหาในตัวบท ส่วนใหญ่เน้นการรายงานเหตุการณ์การดูแลผู้สูงอายุของฝ่ายรัฐและการเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์สังคมสูงอายุ กล่าวคือ เน้นประชาสัมพันธ์การปฏิบัติหน้าที่ของภาครัฐ ด้านปริมาณของข่าว ผู้วิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์รายวันไทยมีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตลอดทั้งปี อนึ่ง มีการนำเสนอข่าวผู้สูงอายุปริมาณมากเป็นพิเศษในช่วงเดือน “เมษายน” และ “กันยายน” ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

กล่าวคือ ช่วงเดือนเมษายน คือ วันที่ 13 เมษายนของทุกปีเป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติ จัดเป็นวาระสำคัญที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย และเดือนกันยายนเป็นช่วงการเกษียณอายุ หนังสือพิมพ์จึงมีการนำเสนอข่าว เหตุการณ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในช่วงดังกล่าวจำนวนมาก ด้านการกระจายตัวบท ในกรณีของตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ หากพิจารณาความถี่ในการนำเสนอพบว่าค่าเฉลี่ยความถี่ต่อฉบับคือ 2.91 กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ 1 ฉบับจะมีตัวบทผู้สูงอายุ 3 ตัวบท แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์รายวันไทยให้ความสำคัญกับการนำเสนอข่าวผู้สูงอายุในสังคมไทยและตัวบทเหล่านี้ก็มีแนวโน้มแพร่กระจายไปสู่ผู้อ่านหมู่มากได้เช่นกัน นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ดังกล่าวยังได้คัดเลือกข่าวผู้สูงอายุไปนำเสนอในพื้นที่ออนไลน์ร่วมด้วย เช่น เว็บไซต์สำนักข่าว เพชฌิม ดังเช่นในเว็บไซต์ของสำนักข่าวไทยรัฐจะมีระบบแท็ก (tag) ข่าวที่เกี่ยวกับสูงอายุซึ่งรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ยิ่งทำให้สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังผู้อ่านจำนวนมากได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ดังนั้นกล่าวได้ว่า การสื่อสารนี้ทำให้ข่าวต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุแพร่กระจายไปยังคนจำนวนมากในสังคมไทย

1.2 การบริโภคและตีความตัวบท

ด้านการบริโภคตัวบท การนำเสนอข่าวทางสื่อหนังสือพิมพ์เป็นลักษณะของการสื่อสารทางเดียว ผู้อ่านมีบทบาทหลักเป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารที่ผู้เขียนข่าวส่งมา ผู้รับสารในที่นี้คือผู้อ่านหนังสือพิมพ์ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุเอง หรือบุคคลที่มีใช้ผู้สูงอายุ รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง แม้พบการสื่อสารตอบกลับเกี่ยวกับประเด็นผู้สูงอายุจากผู้อ่านไปยังหนังสือพิมพ์บ้าง แต่ก็ปรากฏเฉพาะปริบทของคอลัมน์ประเภทห้องทุกข์ เช่น คอลัมน์สารพันปัญหา คอลัมน์จดหมายถึงเดลินิวส์ ด้านตีความตัวบท โดยทั่วไปผู้อ่านหนังสือพิมพ์มักจะเชื่อว่าข่าวที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุผ่านหนังสือพิมพ์เป็น “ข้อเท็จจริง” ดังจะเห็นได้จาก คอลัมน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านแสดงความคิดเห็นส่งมายังหนังสือพิมพ์ได้ เช่น กรณีมีการนำเสนอข่าวกระทรวงการคลังจะงดจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ผู้อ่านที่มีได้เป็นผู้สูงอายุก็เขียนเข้ามาแสดงความไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าวของกระทรวงการคลัง เป็นต้น นอกจากนี้ ตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุยังมี “ความน่าเชื่อถือ” เนื่องจากในเนื้อหาข่าว บทความ คอลัมน์มักใช้ภาษาทางการหรือกึ่งทางการเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ ผู้สื่อข่าวมีโอกาสการเข้าถึงแหล่งข่าว และผู้สื่อข่าวมักเลือกนำเสนอแหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรต่าง ๆ เช่น กรมกิจการผู้สูงอายุ หน่วยงานด้านสาธารณสุข ยิ่งทำให้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

2. วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) ของแฟร์คลัฟที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในงานนี้ คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับปริบทสังคมวัฒนธรรม ดังนี้

2.1 นโยบายรัฐและกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เมื่อพิจารณาภาพรวมของผู้สูงอายุในกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติต่าง ๆ พบว่าผู้สูงอายุมักจะถูกบัญญัติอยู่ในบทบัญญัติเดียวกันกับผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ โดยมีบทบัญญัติกำหนดมาตรการให้การปกป้องคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการหรือทุพพลภาพเป็นพิเศษ (Tawanyapote, 2008) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การจัดผู้สูงอายุอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับ

ผู้พิการเป็นการพิจารณาทางกายภาพในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีความเจ็บป่วยและอ่อนแอ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุและผู้พิการเป็นภาระของสังคมซึ่งรัฐต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ นโยบายหรือบทบาทบุญดีของรัฐในลำดับต่อมา เช่น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ก็เป็นกฎหมายในเชิงสงเคราะห์และรัฐสวัสดิการ (Tawanyapote, 2008) ซึ่งอาจตอกย้ำว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นภาระของรัฐบาลหรือของสังคมอยู่นั่นเอง จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุสัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา กล่าวคือ นโยบายดังกล่าวประกอบสร้างภาพผู้สูงอายุให้ผูกติดกับ “ความอ่อนแอ” สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุกลายเป็นภาระของสังคม เป็นผู้มี ความอ่อนแอที่ควรได้รับการดูแล

2.2 การแพทย์และสาธารณสุข ในทางหลักเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ (geriatric medicine) มองว่าความแก่หรือความชรา หมายถึง การสูญเสียความสามารถในการทำงานของสรีรวิทยา (Jitapunkul, 2001) การศึกษาทางชีววิทยาการแพทย์จึงพยายามตรวจสอบร่างกายผู้สูงอายุเพื่อบ่งชี้ว่าใครเป็นผู้สูงอายุ โดยมีการประเมินเรื่องศักยภาพของร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ เป็นร่างกายที่ชราภาพ (aged body) (Thaweedit, 2010 : 4-5) ขณะเดียวกันก็มีเทคโนโลยีทางการแพทย์สมัยใหม่ และการแพทย์ทางเลือกที่เรียกว่า เวชศาสตร์ชะลอวัย (anti-aging medicine) ทำให้ความชราซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงร่างกายตามธรรมชาติถูกปฏิเสธ แม้เรื่องของการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นเรื่องดี แต่ในอีกส่วนหนึ่งก็เป็นการตอกย้ำภาพความชราที่เต็มไปด้วยโรค หรือการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ของผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่า สถาบันทางการแพทย์ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างภาพผู้สูงอายุที่ผูกติดกับ “โรค ความเสื่อมถอย” การมุ่งเน้นมิติด้านสภาพร่างกายเป็นหลักนี้ทำให้อีกด้านหนึ่ง คือ “ประสบการณ์” กลายเป็นด้านที่คนไม่นึกถึง

2.3 สถานการณ์สังคมสูงอายุ ประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็น “สังคมสูงวัย” ตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ. 2548 และในปีพ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (super aged society) (Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute, 2017) จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้หลายภาคส่วนในประเทศไทยมองว่าจำเป็นต้องเตรียมรับมือกับสถานการณ์ประชากรสูงวัยอย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีผลกระทบต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เช่น งบประมาณของรัฐบาล การออมและการลงทุน การขาดแคลนแรงงาน ฯลฯ การเตรียมพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องการการวางแผนอย่างเป็นระบบ (Bhuvapanich, 2010; Manprasert et al., 2010; Phromphak, 2013) จะเห็นได้ว่า ความคิดหรือมุมมองดังกล่าวสื่อให้เห็นการจัดวางตำแหน่งของรัฐว่าเป็นผู้แก้ปัญหา ขณะเดียวกันก็สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุเป็นปัญหา”

2.4 แนวคิดที่มีอยู่ในสังคมวัฒนธรรมไทย แนวคิดเกี่ยวกับกตัญญูกตเวทที่เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้วางหลักการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกในบุญคุณ และต้องตอบแทนผู้มีพระคุณ ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ปู่ย่าตายาย รวมถึงผู้สูงอายุ (Phrakhru Thammasarakosol, 2017) อีกแนวคิดคือ *เรื่องความอาวุโส* กล่าวได้ว่า ลักษณะที่สำคัญของสังคมไทย คือ การให้ความสำคัญกับเรื่อง “อาวุโส” จะเห็นได้ว่า

ผู้มีอายุมากกว่ามักได้รับความเคารพ เกรงใจ และเชื่อฟังจากผู้มีอายุน้อยกว่า (Supharb, 2000) นอกจากนี้ สังคมไทยยังให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุ กล่าวคือ สังคมไทยเคารพผู้สูงอายุในฐานะเป็นผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และผู้นำทางความคิด (Srisantisuk, 1996; Supharb, 2000) กล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องความกตัญญู ความอาวุโส และคุณค่าของผู้สูงอายุเป็นแนวคิดพื้นฐานที่ทำให้สังคมไทยเคารพผู้สูงอายุ แนวคิดเหล่านี้เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อวาทกรรมหนังสือพิมพ์ ดังเห็นได้จากการนำเสนอภาพของผู้สูงอายุที่มีคุณค่าและควรให้ความเคารพ อย่างไรก็ตาม ภาพดังกล่าวปรากฏน้อยและส่วนใหญ่มักปรากฏในบริบทช่วงเดือนเมษายนคือช่วงเทศกาลสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่ไทย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันไทย ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ภาพตัวข่าว ข่าว บทความ คอลัมน์ และข้อเขียนอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 2 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ และ เดลินิวส์ เกณฑ์ในการเลือก คือ เกณฑ์หนังสือพิมพ์ชื่อฉบับที่มียอดปริมาณการจำหน่ายสูงสุดในประเทศ ผู้วิจัยใช้แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actor) ของฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) และการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ (transitivity) ของฮัลลiday (Halliday, 1994) มาใช้วิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า วาทกรรมหนังสือพิมพ์ใช้กลวิธีทางภาษาที่สำคัญหลายกลวิธี เช่น การอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน การอ้างถึงแบบประเมินคุณค่า การใช้กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ การใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ การใช้กระบวนการเกี่ยวกับการพูด วาทกรรมหนังสือพิมพ์**เลือกขบขันภาพตัวแทนด้านลบของผู้สูงอายุ** ได้แก่ ภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา ภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ และภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม ส่วนภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก ได้แก่ ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ และภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ควรเคารพ ปรากฏน้อย

จะเห็นได้ว่า ภาพดังกล่าวเป็นการผลิตซ้ำและตอกย้ำภาพด้านลบของผู้สูงอายุทำให้ด้านอื่น ๆ เช่นด้านประสบการณ์กลายเป็นด้านที่คนไม่นึกถึง การนำภาพของผู้สูงอายุไปผูกติดกับความเสื่อมนี้อาจทำให้กลุ่มผู้สูงอายุถูกมองหรือมีภาพไปในทิศทางเดียว ความคิดความเชื่อและภาพดังกล่าวทำให้เกิดเป็น “วาทกรรมแห่งความกลัว” (discourse of fear) (Angus & Reeve, 2006 ; Coupland, 2007) คือทำให้เกิดความกลัวความชรา หรือปฏิเสธความแก่ความชรา ส่งผลต่อความคิดและมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุและปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ พฤติกรรมบางอย่างก็เป็นเรื่องดี เช่น คนในสังคมหันมาออกกำลังกายและใส่ใจสุขภาพมากขึ้น แต่บางพฤติกรรมก็อาจส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเนื่องมาจากวัยหรืออายุ (age discrimination) หรืออาจถูกปิดกั้นโอกาส หรือกีดกันผู้สูงอายุออกไปจากกิจกรรมต่าง ๆ โดยมองข้ามศักยภาพ ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ อีกทั้งความคิดความเชื่อดังกล่าวยังส่งผลต่อมุมมองของผู้สูงอายุที่มีต่อตนเอง อาจส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่เห็นคุณค่าในตนเองและขาดความภูมิใจในตัวเอง

นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า “หนังสือพิมพ์” นั้นมีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความคิดของคนในสังคม อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ไม่ใช่ว่าจะเสนอความเป็นจริงทั้งหมด ดังที่ แฟร์คล็อทกล่าวไว้ว่า ข้อมูลที่สื่อมวลชนนำเสนอได้เป็นกระจกสะท้อนความเป็นจริง หากแต่เป็นการสร้าง “ภาพความเป็นจริง” ให้เกิดขึ้นในวิถีทางที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคม ผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตตัวบทเหล่านั้น (Fairclough, 1995a : 103-104) สื่อมวลชนจึงมีอำนาจแอบแฝง เนื่องจากสื่อมวลชนสามารถเลือกสรรบางแง่มุมในการนำเสนอ และเลือกได้ว่าใครควรจะได้พูดหรือบอกเล่าเรื่องราวใดบ้าง สื่อมวลชนสามารถทำให้ผู้ที่ปรากฏในข่าวโดดเด่น เป็นคนสำคัญ หรืออาจจำกัดการพูดเพื่อลดบทบาทความสำคัญลง (Fairclough, 1989 : 49-51)

ในมิติสังคมไทย หากพิจารณานโยบายรัฐจะเห็นได้ว่า “ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุ” เป็นประเด็นที่รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญและประกาศให้สังคมผู้สูงอายุเป็น “ระเบียบวาระแห่งชาติ” (Department of older persons, 2018) และมีนโยบาย มาตรการต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ นโยบายหนึ่งที่สำคัญคือการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ กล่าวคือ การลด “วัยาคติ” หรือแนวคิดเชิงลบต่อผู้สูงอายุ และมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ (The National Committee on the Elderly, 2018)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาว่าทฤษฎีจากสื่อหนังสือพิมพ์กลับเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม ผู้ผลิตวาทกรรมหนังสือพิมพ์ไม่ได้นำเสนอทุกแง่มุมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แต่มุ่งนำเสนอภาพของการทำงานของรัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุและเตรียมความพร้อมรับมือกับสังคมสูงอายุ อาจกล่าวได้ว่า สื่อหนังสือพิมพ์เลือกเน้นประชาสัมพันธ์ผลงานของภาครัฐ ขณะเดียวกันก็อาจทำให้เกิดภาพตัวแทนผู้สูงอายุแบบเหมารวมโดยไม่รู้ตัว เนื่องจากภาพผู้สูงอายุที่ถูกนำเสนอซ้ำในฐานะเป็นผู้รับการสงเคราะห์ ผู้รับสวัสดิการสังคม ดังนั้น เมื่อคนนึกถึงผู้สูงอายุก็จะมีมุมมองต่อผู้สูงอายุเพียงด้านเดียวคือด้านลบ ในฐานะนักภาษา ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้จะทำให้เราฉุกคิดและตั้งคำถามกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ถูกนำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้การตระหนักรู้ในเรื่องนี้อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจประเด็นผู้สูงอายุมากขึ้นและเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเชิงลบที่สังคมมีต่อผู้สูงอายุไม่มากนัก

รายการเอกสารอ้างอิง

- Angus, J., & Reeve, P. (2006). Ageism: A Threat to “Aging Well” in the 21st Century. *The Journal of Applied Gerontology*, 25(2), 137-152.
- Bhuvanachit, S. (2010). Effects of the Aging Society on the Thai Economy. *TRF Policy Brief*, 1(10), 1-8. (In Thai)

- Chan, C. S. (2009). Older people stereotypes in Hong Kong's print advertisements. *LCOM Papers* 2, 57-76.
- Chen, C.H. (2015). Older Adults as Discursively Constructed in Taiwanese Newspaper: A Critical Discourse Analysis. *International Journal of Society, Culture & Language*, 3(2), 72-84.
- Chutavichit, K. et al. (2014). The Elderly and Their Relations with Their Families: Reflections of their relationships in Thai literature. *Ramkhamhaeng University Journal Humanities Edition*, 33(1), 51-70. (In Thai)
- Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550*. (27 September 2007). Royal Thai Government Gazette. (In Thai)
- Coupland, J. (2007). Gendered discourses on the 'problem' of ageing: consumerized solutions. *Discourse & Communication*, 1(1), 37-61.
- David, M., & Alagappan, P. (2013). Representation of the Elderly in a Malaysian English Daily. *ICSSR journal of social sciences researches*, 1(1), 1-14.
- Department of older persons. (2018). *Thailand's National Agenda on Aged Society*. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security. (In Thai)
- Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. London: Longman.
- Fairclough, N. (1995a). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Longman.
- Fairclough, N. (1995b). *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). Critical Discourse Analysis. In T. A. van Dijk (ed.). *Discourse as Social Interaction*, pp. 258-285. London: Sage.
- Fealy, G., McNamara, M., Treacy, M. P., & Lyons, I. (2012). Constructing Ageing and Age Identities: A Case Study of Newspaper Discourses. *Ageing & Society*, 32(1), 85–102.
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute (TGRI). (2017). *Situation of the Thai Elderly 2016*. Bangkok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute. (In Thai)
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute (TGRI). (2019). *Situation of the Thai Elderly 2018*. Bangkok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute. (In Thai)
- Hall, S., Evans, J., & Nixon, S. (2013). *Representation*. 2nd ed. CA: Sage.

- Halliday, M.A.K. (1994). *An introduction to functional grammar*. 2nd ed. London: Edward Arnold.
- Jitapunkul, S. (2001). *Principles of geriatric medicine*. 3rd ed. Bangkok: Division of Geriatric Medicine, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Louiyapong, K. (2010). *Communication and Identity Discourses of the Elderly in Thai Society*. Doctoral Dissertation, Communication Arts, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Machin, D., & Mayr, A. (2012). *How to do Critical Discourse Analysis*. London: Sage.
- Manprasert, S. et al. (2010). *Demographic change and Effects of macroeconomics*. Bangkok: The Thailand Research Fund. (In Thai)
- Matichon. (2016). *Annual Report*. Bangkok: Matichon. (In Thai)
- Panpothong, N. (2013). *Linguistically Oriented Critical Discourse Analysis: Approaches to Analysing in Thai Discourse*. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Phakdeephassook, S. (2018). *The Relationship between Language and Identity and Approaches to Analysing in Thai*. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Phrakhru Thammasarakosol. (2017). *A Way of Gratitude Cultivation for Living in the Buddhist Scriptures*. Master Thesis, Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand. (In Thai)
- Prasartkul, P., Chuanwan, S., & Thianlai, K. (2012). Elderly: Inner People to Be Marginalised. In Vajanasara, K., & Archvanijkul, K. (Eds.), *Marginalized Population and Justice in Thai Society*, pp. 105-124, Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (In Thai)
- Phromphak, C. (2013). *Aging society in Thailand*. The Secretariat of the Senate. Retrieved 22 August 2017, from http://library.senate.go.th/document/Ext6078/6078440_0002.PDF (In Thai)
- Simpson, P. (1993). *Language, Ideology and Point of View*. London: Routledge.
- Somboonbut, P. (2006). *Representation of Elderly Women in the TV Dramatized Documentary "Khon Khon Khon"*. Master Thesis, Mass Communication, Thammasat University, Thailand. (In Thai)
- Srisantisuk, S. (1996). *Sociology of Ageing*. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Sritanyaratana, W., & Aroonsang, P. (2003). *Situation of the elderly: The Reflections from Thai*

- Daily Newspaper. *Journal of Faculty of Nursing*, 26(1), 8-18. (In Thai)
- Sukwisith, W. (2011). *The Relationship between Language and Ideologies in the Thai Language Textbooks for the Elementary School Curriculum B.E. 2503-2544: A Critical Discourse Analysis*. Doctoral Dissertation, Thai, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Sumlee, M. (2007). *Elderly Characters in Thai Novels 1982-2005*. Master Thesis, Thai, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Supharb, S. (2000). *Thai society and culture: Values Family Religion Tradition*. 11th ed. Bangkok: Thaiwatanapanich. (In Thai)
- Tawanyapote, N. (2008). The Elderly in Thai law. *Rattasapasarn*, 56(7), 16-92. (In Thai)
- Thaweessit, S. (2010). Editorial Note: A Paradigm Shift for Researching the Elderly. In Thaweessit, S., & Boonyamanond, S. (Eds.), *Value of the elderly from the eyes of Thai society*, pp. 1-11, Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (In Thai)
- The National Committee on the Elderly. (2018). *The 2nd National Plan on the Elderly 2002-2021*. 2nd Revision 2018. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security. (In Thai)
- The Royal Institute. (2013). *Royal Institute Dictionary 2011 edition*. 2nd ed. Bangkok: Nanmeebooks. (In Thai)
- Thongpan, P. (1997). *The Image of the Elderly in Television Advertising*. Master Thesis, Mass Communication, Thammasat University, Thailand. (In Thai)
- Van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis*. Oxford University Press.